

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Cyfrowy filar wzrostu: e-seniorzy, potencjał 25 % ludności europejskiej”

(opinia z inicjatywy własnej)

(2016/C 389/04)

Sprawozdawca: Laure BATUT

Dnia 21 stycznia 2016 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie:

„Cyfrowy filar wzrostu: e-seniorzy – potencjał 25 % ludności europejskiej”

(opinia z inicjatywy własnej).

Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię w dniu 21 czerwca 2016 r.

Na 518. sesji plenarnej w dniach 13 i 14 lipca 2016 r. (posiedzenie z dnia 13 lipca 2016 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął 189 głosami (1 osoba wstrzymała się od głosu) następującą opinię:

1. Zalecenia

EKES uważa, że – mając na uwadze zwiększenie potencjału ekonomicznego obywateli seniorów, którzy stanowią 25 % populacji Unii – niewłaściwe dla wzrostu jest traktowanie ich jako kategorii obywateli wyłączonych z głównego nurtu życia społecznego i że należałoby uznać zarówno ich możliwości, jak i oczekiwania i uwzględnić jako podmioty gospodarcze i społeczne ery cyfrowej. Komitet zaleca, aby jak najszybciej:

- 1) zmienić podejście do „srebrnej gospodarki” (*silver economy*), uznając, że technologia cyfrowa zaciera różnice wieku oraz że seniorzy odgrywają podmiotową rolę w łańcuchu wartości i w kierowaniu własnym życiem;
- 2) przy okazji spotkania unijnych ministrów ds. zatrudnienia, polityki społecznej, zdrowia i konsumentów w czerwcu 2016 r. oraz szczytu europejskiego w grudniu 2016 r. w sprawie osób starszych propagować włączenie cyfrowe seniorów, aby sprostać dwóm transformacjom – cyfrowej i demograficznej;
- 3) wprowadzić globalne zarządzanie, włączając seniorów do życia cyfrowego i organizując sprawne służby publiczne, które dysponowałyby środkami na wszystkich poziomach, również terytorialnym, i nie podlegały wymogom europejskiego semestru;
- 4) zdefiniować europejską klauzulę horyzontalną „równouprawnienie – seniorzy” oraz zachęcić ministerstwa właściwe ds. równouprawnienia w państwach członkowskich do jej stosowania;
- 5) zapewnić udział reprezentatywnych organizacji zrzeszających seniorów i EKES-u w dyskusjach grupy zainteresowanych stron ds. gospodarki dzielenia się, którą chce powołać Parlament Europejski;
- 6) ułatwić seniorom dostęp do technologii cyfrowych oraz poprawić dostępność tych technologii przez zdobywanie wiedzy i umiejętności, oraz niezwłocznie zorganizować kształcenie seniorów, uczenie się przez całe życie, dostosowanie sprzętu i oprogramowania oraz opiekę mentorską w celu zapewnienia udanego włączenia cyfrowego;
- 7) zdefiniować wskaźniki mierzące wpływ seniorów na gospodarkę, ich jakość życia oraz korzyści płynące z innowacji;
- 8) wspierać dostęp seniorów do europejskiego programu wymiany dobrych praktyk, który należałoby stworzyć, na przykład jako platformę pod nazwą „SENEQUE – odpowiednik Erasmusa dla seniorów” („SENEQUE – Seniors Equivalent Erasmus”);
- 9) zbudować zaufanie, rozpowszechnić wśród obywateli europejskie zasady dotyczące technologii cyfrowych, publikując je w formie kodeksu, a także tworząc cyfrowy punkt kompleksowej obsługi z uwzględnieniem wielojęzyczności;
- 10) uznać we wszystkich państwach członkowskich dostęp do internetu za prawo do usługi powszechnej, objęte kryterium przystępnej ceny, a w przypadku barier cenowych zachęcać do ustalenia cen regulowanych, a nawet do zapewnienia w określonych miejscach swobodnego i bezpłatnego dostępu do internetu dla najuboższych seniorów;

- 11) promować partnerstwa publiczno-prywatne (PPP), w których zyska kapitał ludzki, dzięki darmowym kursom dla seniorów opłacanym przez duże firmy z sektora ICT i prowadzonym w ramach realizowanej przez nie polityki społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw – tego rodzaju kursy należy organizować we wszystkich szkołach podstawowych w UE w czasie pozalekcyjnym;
- 12) znieść bariery uniemożliwiające seniorom zaciąganie pożyczek bankowych;
- 13) promować „służbę obywatelską” przeciwdziałającą analfabetyzmowi cyfrowemu.

2. Uwagi ogólne

- 2.1. Unia Europejska stoi przed wyzwaniem, przed jakim nie stanęła dotąd żadna społeczność ludzka, czyli przed współistnieniem, z jednej strony, długiego życia populacji, i z drugiej strony, z rozpowszechnieniem technologii cyfrowych, co wymaga opracowania rzeczywistych strategii, zarówno gospodarczych, jak społecznych.
- 2.2. Jak pokazują prognozy (sprawozdanie Komisji Europejskiej na temat starzenia się społeczeństwa za 2015 r.), do 2060 r. dwie osoby starsze będą przypadały na jedną młodą, a liczba osób w bardzo podeszłym wieku przekroczy liczbę dzieci w wieku poniżej pięciu lat: według kryterium mediany wieku (Eurostat), pierwszymi państwami dotkniętymi tym zjawiskiem będą Szwecja, Niemcy, Polska, Rumunia i Słowacja, kilka lat później Belgia, Dania, Irlandia i wreszcie wszystkie państwa członkowskie.
- 2.3. Seniorzy i pracownicy w starszym wieku są postrzegani jednocześnie jako zagrożenie dla systemów zabezpieczenia społecznego i jako szansa dla sektora towarów i usług. W 2011 r. Unia zobowiązała się do działań na rzecz „dorosłych”⁽¹⁾ i określiła pięć strategicznych kierunków, których celem została gospodarka „bogata w miejsca pracy” oraz poprawa jakości i efektywności oferty w zakresie kształcenia i szkoleń dla dorosłych.
- 2.4. Komitet zwraca uwagę, że seniorzy nie zostali w niej bezpośrednio wzięci pod uwagę.

Kim jest „senior”?

- 2.5. To pierwsze pokolenie, które całe życie przeżyło na wspólnym terytorium, nie zaznawszy wojny, generacja tzw. *baby boomers* (termin określający pokolenia wyżu demograficznego urodzone po II wojnie światowej), która, wraz z pokoleniem swoich rodziców, była najbardziej proeuropejska w historii. Obecnie uważa się ich za „seniorów”. W dokumencie pomocniczym do dyskusji *Growing the European Silver Economy* (Wzrost srebrnej gospodarki w Europie) z lutego 2015 r. Komisja Europejska wspomina o woli zaspokojenia potrzeb osób powyżej 50. roku życia. Wspomniana grupa populacji jest czasem dzielona na trzy podgrupy: osoby aktywne, szczególnie narażone i niesamodzielne. EKES zgadza się z powyższą definicją będącą potwierdzeniem jego propozycji zmian w podejściu do seniorów: są oni podmiotami wzrostu gospodarczego.
- 2.6. Starzenie się społeczeństwa oznacza wzrost odsetka osób starszych w populacji wskutek spadku umieralności i obniżenia się współczynnika płodności. Japonia (zob. David Barboni, *Étude comparative du marché des seniors français et japonais – Opportunités croisées*, seria „Management”, nr 001, Eurasiam, 2007) jest zaawansowana względem innych państw, jeśli chodzi o kwestie związane ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa. Stworzono tam dynamiczny rynek konsumpcji przeznaczony dla „seniorów”, obejmujący dobrostan, zdrowie, finanse, ubezpieczenia, dystrybucję i turystykę. Technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT) należą do dóbr rynkowych służących poprawie jakości życia; są skierowane raczej do seniora „konsumenta” produktów dla niego przeznaczonych niż do seniora „podmiotu” społeczeństwa cyfrowego, wpisując się tym samym w perspektywę krótkoterminowych zysków producentów. Jest to istotne, ale stanowi uproszczenie.
- 2.7. W UE osoby z pokolenia wyżu demograficznego nie stały się wyłącznie seniorami-konsumentami dóbr. Mężczyźni i kobiety zostawali masowo – po raz pierwszy w historii Europy – studentami, a następnie osobami „aktywnymi” i „przedsiębiorczymi”. Wielu z nich może obecnie wybierać między aktywnością w gospodarce rynkowej a aktywnością w gospodarce społecznej i solidarnej.
- 2.8. Wprowadzenie seniorów do technologii informacyjno-komunikacyjnych jest czasem postrzegane jako długotrwałe i trudne. Tymczasem często posługiwali się nią jako pierwsi, a nawet tworzyli nowe rozwiązania (zob. Julika Erfurt i in., *The Seven Myths of Population Aging*, Accenture, luty 2012 r.). W 2010 r. we Francji ponad 16 % nowo utworzonych przedsiębiorstw założyły osoby w wieku 50 i więcej lat, a prawie połowa tych przedsiębiorstw była finansowana ze środków własnych osób w wieku lat 50 i więcej, wśród których znaleźli się seniorzy pracownicy, osoby poszukujące pracy, czynnie działający przedsiębiorcy, a nawet emeryci (zob. Yann Le Galès, „Le Figaro”, 27 kwietnia 2012 r.).

⁽¹⁾ Dz.U. C 372 z 20.12.2011, rezolucja Rady w sprawie odnowionej europejskiej agendy w zakresie uczenia się dorosłych.

Zmiana podejścia

2.9. W Unii mówi się o „srebrnej gospodarce” (*silver economy*) dopiero od czasu przyjęcia deklaracji i międzynarodowego planu działania ONZ w sprawie starzenia się w 2002 r. oraz deklaracji Rady w sprawie Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej w 2012 r. Ponadto Komisja uważa, że należy dołożyć wszelkich starań, aby umożliwić „dobre starzenie się”, zwłaszcza dzięki ICT, i dać tym samym okazję Unii do odegrania przewodniej roli: „srebrną gospodarkę można zdefiniować jako otwarcie perspektyw gospodarczych dzięki wydatkom konsumpcyjnym i wydatkom publicznym związanym ze starzeniem się populacji i potrzebami osób w wieku powyżej 50 lat” (zob. strona internetowa Komisji Europejskiej zatytułowana „Silver Economy”).

2.10. Komitet jest zdania, że należy rozważyć kwestie dobrostanu, autonomii i zależności oraz rynku. Należy zauważyć, że europejscy seniorzy to prawie 125 milionów obywateli; odgrywają oni **podmiotową** rolę w kierowaniu własnym życiem, w gospodarce i w zapewnianiu wzrostu, a technologie informacyjne powinny być częścią ich życia, tak jak są częścią życia obywateli w wieku produkcyjnym.

2.11. Dlatego też Komitet pragnie podkreślić konieczność traktowania podeszłego wieku jako **kontynuacji** pozostałych faz życia – bez ich rozdzielania – które zapewni, by każdy senior cieszący się dobrym zdrowiem zachował doświadczenia i umiejętności cyfrowe i nie mógł zostać wyłączony z ogółu podmiotów łańcucha wartości. Należy ujmować seniorów w sposób aktywny i włączający, a nie postrzegać ich wyłącznie z perspektywy ostatniej fazy życia i nie ograniczać wkładu technologii cyfrowych do „technicznej opieki medycznej”.

2.12. Nie narusza to w żaden sposób prawa do emerytury (art. 25 i 34 Karty praw podstawowych, art. 153 i 156 TFUE) ani systemów emerytalnych, różnych w poszczególnych państwach członkowskich.

2.13. Całościowe i włączające podejście mogłoby przekonać wszystkich „starszych” europejskich obywateli o tym, że innowacja cyfrowa jest skierowana do nich. Komitet jest zdania, że poprzez wzięcie na siebie odpowiedzialności na wszystkich szczeblach Unia mogłaby odegrać pierwszoplanową rolę, do której aspiruje w dziedzinie srebrnej gospodarki.

3. Uwagi szczegółowe

3.1. *Istnieje pilna potrzeba uczynienia wszystkich Europejczyków powyżej 50. roku życia e-seniorami*

Technologie informacyjno-komunikacyjne i ich znajomość są koniecznością. Wymaga to woli politycznej i środków. **Wszystkie instytucje** zajęły się transformacją cyfrową; **EKES** pragnie, aby włączyć w nią 125 milionów osób powyżej 50. roku życia.

3.1.1. Pokolenie wyżu demograficznego, które jest obecnie „wyżem dziadków”, posiada w swoim bagażu życiowym pewne narzędzie: rewolucję nowych technologii. Istnieje pilna potrzeba spojrzenia wybiegającego dalej i szerzej, poza perspektywę „rynkową”, by nie pozostawić nikogo bez dostępu do wiedzy i praktyk związanych z technologiami informacyjnymi, ponieważ łączność jest wszechobecna. UE stara się znaleźć równowagę między potrzebą europejskiej interoperacyjności i wymogiem ochrony w poszczególnych państwach członkowskich o bardzo odmiennych sytuacjach; tymczasem komunikaty Komisji z kwietnia 2016 r. (COM(2016) 176, 178 i 179 final) dotyczą wyłącznie aspektów technicznych i pomijają aspekty społeczne. Komunikat Komisji z czerwca 2016 r. pt. „Nowy europejski program na rzecz umiejętności” (COM(2016) 381/2) oraz jej wniosek dotyczący zalecenia Rady w sprawie ustanowienia gwarancji umiejętności (COM(2016) 382/2) mają na celu zapewnienie szans na zatrudnienie i wydajności. Nie ma w nich żadnej wzmianki o osobach starszych, a technologię cyfrową omawia się w niewielkim zakresie. Komitet wyraża nadzieję, że czerwcowe spotkanie unijnych ministrów oraz szczyt w grudniu 2016 r., na których poruszone zostaną kwestie osób starszych, będą promować włączenie cyfrowe tych osób oraz poprawienie ich warunków życia i pracy, co jest konieczne, aby stawić czoła dwóm transformacjom, cyfrowej i demograficznej.

3.1.2. Komitet apeluje, aby wszystkie już przyjęte teksty UE związane z technologiami cyfrowymi zostały – w celu zapewnienia spójności, rozpowszechniania informacji oraz podnoszenia świadomości seniorów i wszystkich kategorii ludności – opublikowane w formie kodeksu, a także by rozważono utworzenie cyfrowego punktu kompleksowej obsługi z poszanowaniem wielojęzyczności.

3.2. *Bycie seniorem w społeczeństwie cyfrowym*⁽²⁾

3.2.1. Technologie cyfrowe umożliwiają naukę i proaktywność, zwłaszcza w przypadku osób starszych i cierpiących na ograniczoną sprawność ruchową. Pozwalają uniknąć społecznej izolacji i ułatwiają przekazywanie wiedzy. Mogą prowadzić do odwrócenia ról pokoleniowych w zakresie mentoringu i zlikwidowania podziałów związanych z wiekiem.

⁽²⁾ Dz.U. C 11 z 15.1.2013, s. 16.

3.3. *Jednym ze sposobów na zmniejszenie szoku związanego z „wyżem dziadków” jest śmiałe wejście w przestrzeń cyfrową*

3.3.1. **Komitet** opublikował wiele opinii na temat technicznych, gospodarczych i społecznych aspektów postępu cyfrowego: infrastruktury, praw, kosztów, telemedycyny, e-zdrowia, aktywnego starzenia się, cyberprzestępczości, inteligentnych miast/wysp i inteligentnej mobilności, neutralności internetu itp.

3.3.2. **Komisja** powinna włączyć wszystkie pokolenia, bez podziałów geograficznych, i działać w perspektywie długoterminowej (do 2060 r.), ponieważ krzywa starzenia się⁽³⁾ będzie rosła coraz szybciej we wszystkich państwach członkowskich.

3.3.3. W swoim komunikacie⁽⁴⁾ z dnia 19 kwietnia 2016 r. Komisja zaznacza, że zainteresuje się normalizacją w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych, będących „kluczowym elementem jednolitego rynku”, cyfryzacją przedsiębiorstw i przetwarzaniem danych w chmurze.

3.3.4. **Prezydencje niderlandzka i słowacka** zwróciły się do Komitetu o sporządzenie opinii rozpoznawczej w sprawie konsekwencji społecznych, jakie niesie ze sobą „Zmiana charakteru stosunków pracy i jej wpływ na zachowanie płacy zapewniającej utrzymanie na minimalnym poziomie oraz wpływ rozwoju technologicznego na system zabezpieczeń społecznych i prawo pracy”. Opinia o tym tytule została przyjęta przez EKES w dniu 26 maja 2016 r.

3.3.5. W rezolucji z dnia 19 stycznia 2016 r. „W kierunku aktu o jednolitym rynku cyfrowym” (pkt 80) **Parlament Europejski** zachęca Komisję do „powołania grupy zainteresowanych stron odpowiedzialnej za promowanie najlepszych praktyk w sektorze gospodarki dzielenia się”, zwanej przez EKES także konsumpcją współdzieloną, która zasadniczo nie może istnieć bez technologii cyfrowych. Reprezentowanie społeczeństwa obywatelskiego jest często zadaniem, które mogą wykonać właśnie seniorzy. EKES pragnie uczestniczyć w tej inicjatywie.

3.4. *Czy e-seniorzy narażeni są na większe zagrożenia?*

3.4.1. Wraz z dużymi zbiorami danych, przetwarzaniem danych w chmurze, internetem rzeczy, drukiem przestrzennym i innymi technologiami, które pojawiły się wraz z gwałtownym rozpowszechnieniem internetu we współczesnym życiu, rozprzestrzeniły się również pewne paraliżujące obawy; seniorzy są na nie bardziej podatni niż młodzi „urodzeni w technologii cyfrowej” i zmagają się z następującymi barierami:

- obawą, że jest to skomplikowane w użyciu,
- obawą, że naruszy to ich życie prywatne,
- obawą przed kradzieżami podczas płatności online,
- obawą, że jest to niebezpieczne.

3.4.2. Komitet, podobnie jak Parlament Europejski „uważa, że zaufanie obywateli i przedsiębiorstw do środowiska cyfrowego ma zasadnicze znaczenie dla pełnego odblokowania innowacyjności i wzrostu gospodarczego w gospodarce cyfrowej”.

3.4.3. Kontekst kryzysu i wprowadzenie stanu wyjątkowego potęgują poczucie zagrożenia swobód i nadmiernej kontroli, jak również obawy związane z zagrożeniem cyberprzestępczością.

3.4.4. Przepisy ochronne, istniejące w państwach członkowskich oraz na szczeblu Unii, są mało znane. Niewzbudzająca lęku edukacja tej części społeczeństwa, która nie jest już związana z nauką w szkole, a także informowanie i kształcenie umożliwiłyby postęp dzięki zmniejszeniu nierównowagi informacyjnej między wielkimi operatorami, prawie zawsze zagranicznymi, a obywatelami będącymi użytkownikami.

3.5. *Działanie na szczeblu Unii, władz krajowych, przedsiębiorstw i usług*

3.5.1. Na szczeblu Unii Europejskiej

Technologie cyfrowe powinny obniżyć koszt społeczny starzenia się. Około 58 milionów europejskich obywateli w wieku od 16 do 74 lat nigdy nie korzystało z internetu (notatka informacyjna Parlamentu Europejskiego nt. zasypywania przepaści cyfrowej w UE, pt. *Bridging the digital divide in the EU*). Według szacunków jednej z organizacji charytatywnych z 2014 r. (organizacja Secours catholique, cytowana przez dziennik „Le Monde”, 6 listopada 2014 r.), we Francji między 2000 r. i 2013 r. odsetek osób w wieku 50–59 lat korzystających z pomocy wzrósł z 13 % do 17 %. Wskazuje to na wzrost bezrobocia wśród seniorów i niestabilną sytuację aktywnych osób starszych oraz zwraca uwagę na potrzebę szybkiego działania, gdyż mamy do czynienia z hamowaniem motoru wzrostu, jakim powinny być technologie cyfrowe w gospodarce.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing/fr

⁽⁴⁾ COM(2016) 176 final.

3.5.1.1. Zasada równości (art. 20 Karty) nie ogranicza się do opieki

EKES zaleca, aby UE zdefiniowała horyzontalną klauzulę „seniorzy – równouprawnienie” i zachęciła ministerstwa właściwe ds. równouprawnienia w państwach członkowskich do jej stosowania. Połączenie ze światem cyfrowym kosztuje. EKES uważa, że wobec zagrożeń ciążących nad emeryturami, seniorzy powinni korzystać ze swobodnego i bezpłatnego dostępu do internetu w określonych miejscach, a w przypadku barier cenowych należy rozważyć wprowadzenie taryf regulowanych.

3.5.1.2. Globalne zarządzanie

3.5.1.2.1. Patrząc całościowo, nowe zarządzanie pozwoliłoby na stworzenie aktywnej solidarności między pokoleniami oraz zrównoważonego rozwoju w sektorze społecznym.

- Według EKES-u reprezentatywne podmioty społeczeństwa obywatelskiego, w tym potencjalni beneficjenci innowacji służących zdrowiu i autonomii, powinni zacząć uczestniczyć w strukturach dialogu.
- EKES zaleca, aby seniorzy zorganizowali się na wszystkich poziomach w celu stworzenia swojej reprezentacji.
- Komitet naciska na „aktywne uczestnictwo obywateli”, którzy powinni „czerpać korzyści z cyfryzacji”, i zachęca „Komisję do dalszej oceny oddziaływania rewolucji cyfrowej na kształt europejskiego społeczeństwa”. EKES uważa, że to badanie powinno obejmować również rozwój seniorów.

3.5.1.3. Finansowanie

Kluczowe zmiany zostały już wprowadzone⁽⁵⁾ w całym przemyśle i usługach.

3.5.1.3.1. Na rozwój technologii cyfrowej przeznaczone są specjalne fundusze (badania naukowe, sieci szerokopasmowe, inteligentne rozwiązania) oraz fundusze strukturalne i specjalne programy. Inwestycje konieczne do utrzymania dominującej pozycji UE nie zostały jednak oszacowane, mimo że potrzeby społeczeństwa europejskiego – począwszy od szkoły podstawowej przez uczenie się przez całe życie, a skończywszy na seniorach – wymagają oszacowania. Należy zapewnić, by wydzielone środki finansowe nie podlegały zasadom dyscypliny budżetowej. Wreszcie należy jak najszybciej znieść przeszkody ograniczające dostęp seniorów do prywatnego finansowania (pożyczek bankowych)⁽⁶⁾.

3.5.1.3.2. Komisja proponuje partnerstwa publiczno-prywatne (PPP). Komitet jest ostrożny w tym względzie, ponieważ istnieją wciąż te same zagrożenia: sektor prywatny angażuje się tylko wówczas, gdy widzi możliwość zysku, koszty odsetek obciążają dług publiczny, a koniec końców część majątku publicznego zostaje sprywatyzowana.

3.6. Na szczęblu władz krajowych i regionalnych

3.6.1. Rzeczywista publiczna polityka cyfryzacji dla seniorów

EKES już wcześniej zasugerował, że dostęp do internetu powinien być uważany za prawo do usługi powszechnej, kładąc nacisk na przystępność cenową, co umożliwi przeciwdziałanie nierównościami społecznymi i geograficznymi. Krokiem w tym kierunku byłyby przestrzenie publiczne dla seniorów ze swobodnym dostępem do internetu.

Służby publiczne są naturalnie predysponowane do zaangażowania się w kwestie związane z seniorami: chodzi tu m.in. o transport, służbę zdrowia, pocztę, podmioty świadczące usługi w interesie ogólnym, podmioty świadczące usługi w ogólnym interesie gospodarczym i podmioty świadczące usługi socjalne w ogólnym interesie gospodarczym.

3.6.2. Władze państwowe i regionalne powinny zapewnić seniorom nabycie nowych nawyków dotyczących ochrony i bezpieczeństwa danych cyfrowych. Ścisłe powiązanie włączenia społecznego i cyfrowego staje się coraz bardziej konieczne wraz z postępowaniem utraty autonomii seniorów. Zmianę w tym kierunku łatwiej przeprowadzić na poziomie terytorialnym ze względu na bliski kontakt tego szczebla z obywatelami. EKES zaleca stworzenie „służby obywatelskiej” przeciwdziałającej analfabetyzmowi cyfrowemu.

3.6.3. Przeprowadzenie krajowych kampanii edukacyjnych

3.6.4. **Spoleczne włączenie seniorów: państwa członkowskie** powinny informować swoich obywateli o wszystkich oferowanych przez nie możliwościach kształcenia się seniorów w zakresie technologii cyfrowych. W tym celu pomocne byłyby kampanie edukacyjne w mediach.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 13 z 15.1.2016, s. 161.

⁽⁶⁾ Dyrektywa 2013/36/UE (Dz.U. L 176 z 27.6.2013, s. 338).

3.6.4.1. Poprzez nabywanie umiejętności i szkolenia

3.6.4.2. Seniorzy muszą zdobyć i utrzymywać umiejętności cyfrowe. Działania organizacji pozarządowych, choć istotne, są niewystarczające. Seniorzy muszą widzieć, że ich kwalifikacje są uznawane, i kontynuować naukę przez całe życie. Przykładowo na Słowacji istnieje 18 uniwersytetów trzeciego wieku i wiele akademii dla najslabiej wykształconych osób starszych.

3.6.4.3. **Poprzez naukę i „cyfrową alfabetyzację”**: Komitet ponawia apel o promowanie kształcenia⁽⁷⁾ w mediach i w internecie dla wszystkich obywateli Unii, zwłaszcza dla osób szczególnie narażonych, i z zadowoleniem przyjmuje stworzenie na szczeblu europejskim „wielkiej koalicji na rzecz miejsc pracy w sektorze cyfrowym”. Podkreśla, że w szkoleniach bierze udział wiele podmiotów.

3.6.4.4. Komitet uważa, że Komisja zyskałaby, pracując z państwami członkowskimi i uniwersytetami nad potrzebami nabycia umiejętności przez seniorów i środkami pozwalającymi te potrzeby zrealizować, na przykład przez stworzenie powiązań instytucjonalnych z uniwersytetami, aby ułatwić seniorom dostęp do kursów online (masowych otwartych kursów online, MOOC).

3.6.5. Poprzez dostępność i uczestnictwo wszystkich seniorów

3.6.5.1. Podobnie jak Parlament⁽⁸⁾ Komitet uznaje konieczność „przewycięzenia stereotypów” i zaznacza „znaczny potencjał kobiet w innowacyjności i przedsiębiorczości oraz rolę, jaką mogą one odegrać w transformacji cyfrowej”, oraz aspiruje do „integracji kobiet i ich udziału w społeczeństwie informacyjnym”; Komitet ma świadomość, że kobiety seniorki często doświadczały przerw w karierze zawodowej i częściej niż mężczyźni po przejściu na emeryturę znajdują się w sytuacji ubóstwa. Należy to uwzględnić w środkach mających na celu włączenie kobiet w cyfrowy świat seniorów.

3.6.5.2. Tym samym „odnotowuje potencjał jednolitego rynku cyfrowego w zapewnianiu dostępności i udziału wszystkich obywateli, w tym osób o specjalnych potrzebach, osób starszych, mniejszości i innych obywateli należących do grup podatnych na zagrożenia, w odniesieniu do wszystkich aspektów gospodarki cyfrowej⁽⁹⁾”, jednak wołałby, aby „osoby starsze” pozostawały podmiotami gospodarczymi nieobarczonymi wspólnym stygmatem i aby nie łączono ich z osobami o „specjalnych potrzebach”.

3.6.5.3. Komitet opowiedział się za wnioskiem dotyczącym dyrektywy w sprawie dostępności⁽¹⁰⁾, jednak wyraża żal z powodu jej późnego przygotowania oraz nieratyfikowania traktatu z Marrakeszu. W kwestii cyfryzacji przez dostępność rozumie zarówno dostępność składnika materialnego (*hardware*), jak i oprogramowania (*software*): domaga się uproszczonej obsługi dla seniorów oraz lepiej dostosowanego i wielojęzycznego oprogramowania, jak również cyfrowych przestrzeni publicznych tworzących więzi między osobami. Więzi społeczne mają kluczowe znaczenie dla osób szczególnie narażonych.

3.6.6. EKES zaleca, aby wyposażyć europejski program Erasmus+ w komponent przeznaczony dla seniorów, który mógłby przykładowo przyjąć formę platformy wymiany dobrych praktyk pod nazwą „Seneque – odpowiednik programu Erasmus dla seniorów”.

3.6.7. **Zachęcanie do kreatywności i innowacyjności w każdym wieku** poprzez technologie cyfrowe, jako że seniorzy najlepiej znają własne potrzeby, i wspieranie opiekunów oraz zrzeczeń.

3.7. W przedsiębiorstwach i w usługach: aktywność i zatrudnienie

- EKES proponuje partnerstwo publiczno-prywatne, w którym zyska kapitał ludzki dzięki darmowym kursom wpisującym się w politykę społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw realizowaną przez duże firmy z sektora ICT przez sponsorowanie pracowników odchodzących na emeryturę i nieodpłatne udostępnianie tych kursów wszystkim seniorom we wszystkich szkołach publicznych w państwach członkowskich w czasie pozalekcyjnym.
- W UE brakuje umiejętności cyfrowych (900 000 wolnych miejsc pracy)⁽¹¹⁾. Przekwalifikowanie pracowników w starszym wieku mogłoby przyczynić się do poprawy sytuacji, którą należy oceniać w odniesieniu do globalnej konkurencji. Wspieranie cyfrowej przedsiębiorczości, szkoleń i przedsiębiorstw typu *start-up* oraz rozwoju umiejętności i poprawy jakości życia ogółu wymaga konsekwentnych inwestycji publicznych.
- W sytuacji masowego bezrobocia gospodarka 4.0 umożliwia seniorom tworzenie sieci kontaktów i zakładanie nowych przedsiębiorstw, jak również stałe zatrudnienie o wysokiej wartości dodanej, których nie dotyczy ryzyko delokalizacji, na przykład zatrudnienie w świadczeniach na rzecz ludności i związanych z opieką zdrowotną, utrzymaniem autonomii i z polityką profilaktyczną⁽¹²⁾.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 451 z 16.12.2014, s. 25.

⁽⁸⁾ Parlament Europejski, op. cit., pkt 113.

⁽⁹⁾ Parlament Europejski, op. cit., pkt 114.

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 303 z 19.8.2016, s. 103.

⁽¹¹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-518_en.htm

⁽¹²⁾ Dz.U. C 21 z 21.1.2011, s. 39.

— W stosunku do form gospodarki dzielenia się UE nie wyraża jasno swojego zasadniczego stanowiska w sprawie nadużywania dominującej pozycji i zgodności tej gospodarki z zasadą „społecznej gospodarki rynkowej”, podczas gdy rosnąca część zainteresowanej siły roboczej znajduje się *de facto* poza prawem w zakresie prawa pracy. Społeczności seniorów są bardziej niż inne zagrożone wpływem cyfryzacji na spójność społeczną.

3.8. Rewolucje

3.8.1. Technologie cyfrowe umożliwiają jednocześnie działania odgórne, jak i oddolne w kwestii stosunków społecznych, zwłaszcza w kwestii „problemu seniorów”.

3.8.2. Gospodarka dzielenia się może zbliżyć osoby dzięki metodom nauczania wspierającym wszelkie formy sprawności umysłowej, innowacyjne rozwiązania zdrowotne umożliwiające osobom niepełnosprawnym lub starszym pozostanie pełnoprawnymi członkami społeczeństwa i zachowanie sprawności mimo braku mobilności (*ubiquitous*).

3.8.3. W każdym razie zmienia ona struktury stosunków pracy. Wraz ze starzeniem się społeczeństwa technologie cyfrowe zaburzają to, co po II wojnie światowej zbudowało spójność społeczeństw europejskich: systemy solidarności, które zamortyzowały kryzysy (jak ten w 2008 r.).

3.8.4. Rewolucja 4.0, działania w sieci, pojawienie się seniorów i zacieranie się „granic” zdestabilizowały stosunek podporządkowania pracowników; jednocześnie około 10 % e-seniorów połączonych z siecią znajduje się w sytuacji ubóstwa i mogliby oni zostać „starcami” niezdolnymi do zaspokojenia swoich potrzeb (rodziny nuklearne), jak miało to miejsce w minionych stuleciach. Czy obecnie możliwe są transformacje, którym towarzyszy przekazanie wiedzy?

3.8.5. W cyfrowej społecznej gospodarce rynkowej, obejmującej wszystkich obywateli⁽¹³⁾, zabezpieczenie systemów emerytalnych jest kwestią fundamentalną. Oparcie się na innych składnikach niż tylko składki odprowadzane z tytułu zatrudnienia, przy jednoczesnym zachowaniu niezmiennych funduszy emerytalnych, będzie nieuniknione do 2060 r.: konieczna będzie głęboka refleksja nad podstawą składek i redystrybucją bogactw, aby przygotować nas do zmiany mentalności.

Bruksela, dnia 13 lipca 2016 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Georges DASSIS

⁽¹³⁾ Dz.U. C 318 z 29.10.2011, s. 9.